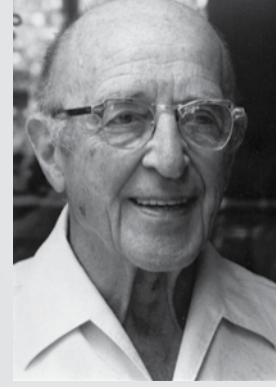

KASZMÁN-SARÓKA LILIÁNA

AZ ÉLMÉNYPEDAGÓGIA KULISSZÁI MÖGÉ TEKINTVE (2. RÉSZ)

Könnyen feltételezhetnénk azt, hogy az élménypedagógia szellemisége a 21. században bontotta ki szárnyait. Az igazság az, hogy az élményen keresztüli tanulás gyökerei egészen száz évnnyi távolságra nyúlnak vissza. Az egy évszázad alatti társadalmi és szociális változások ellenére még a mai napig megállja a helyét az a filozófia, mely az Egyesült Államokban indult útjára.

JOHN DEWEY TAPASZTALAT- KÖZPONTÚ PEDAGÓGIÁJA

Az élménypedagógia elméleti alapkövét John Dewey oktatásfilozófus –pedagógus rakta le munkásságával a 19. és 20. század fordulóján. Dewey úgy vélte, hogy a tanulási–tanítási folyamatok középpontjában a tanulók saját élményeinek kell állniuk, mivel a korabeli preindusztriális közegben a tapasztalatok megszerzésének köre leszűkült, az élmények nagyon szegényessé váltak. (Web 1)

1896-ban a Chicagói Egyetem gyakorlóiskoláját olyan alapelvek mentén alapította meg, melynek környezete élménydús, élvezetes folyamattá tette a tanulást, ezzel is megerősítve a belső motivációkon keresztüli kapcsolódást a tanuláshoz: „Az élmények nélküli, pusztán erőfeszítést igénylő pedagógiai módszerek csak bizonyos külső kontrollok fenntartása esetén működnek, míg a valódi élményekre épülő pedagógia önmagában hordozza a motivációs bázist, azaz később, akár felnőttkorban is működőképes lesz.” (Web 2) Meglátásai szerint az élményszegénység mellett a szociális kvalitások megszerzése is a háttérbe szorult. Mivel az emberek a kooperációs ké-

pességet nem tudták megtanulni, kizárólag az iskolai nevelésben látta annak lehetőségét, hogy a tanulók elsajátíthassák az alkalmazkodó viselkedést és az együttműködést a közös tevékenységek, tapasztalatok során. (Web 3)

Dewey gondolatisága több pedagógiai kezdeményezés alapjává vált, így a 20. század során a tapasztalati, szemlélyközpontú tanulásból nem csak az élménypedagógia alakult ki. Bár a szabadtéri nevelés (outdoor education), a kalandpedagógia (challenge education), a szabadidő-pedagógia (recreational education) és a játékpédagógia (play education) eszköztára több szempontból is eltér egymástól, mégis van egy közös metszetük az élménypedagógiával, mely a tanulást a cselekvésen és saját tapasztalat dimenzióján keresztül közelíti meg.

DAVID KOLB TAPASZTALATI TA- NULÁSÁNAK ELMÉLETE

De hogy közelebb kerüljünk a tapasztalati tanulás eszmei rendszeréhez, szükségszerű David A. Kolb amerikai oktatásfilozófus munkásságát is górcső alá venni. Az élménypedagógiai tanulási folyamatok elméletét a Kolbféle tapasztalati tanulási ciklus koncepciója alkotja. Kolb az *Experiential Education: Experience as the Source of Learning* c. könyvében nagyon részletesen vizsgálja a tapasztalati tanulás aspektusait.

Kolb tanulási ciklusa négy alapvető fázisból áll: a tapasztalatból, a reflexióból, az általánosításból és az alkalmazásból. Kolb szerint a tanulási folyamat egy konkrét tapasztalatra, élményre, feladatra kell, hogy felépüljön. Ez a

közvetlen, egyéni tapasztalat lesz a tanulási folyamatban a megfigyelés és a reflexió tárgya.

A reflexió szakaszában a konkrét tapasztalatra vonatkoztatott megfigyelések fogalmazódnak meg elsőként (mi történt, milyen körülmények között, milyen érzést indukált a tapasztalat, milyen attitűdök mutatkoztak meg közben, mi volt hasznos, mi volt a hiba, stb.).

A megfigyelések összegyűjtésével szembesül az egyén a felfedezett tanulsággal, hisz a reflexió során nyilvánvalóvá válnak az új törvényszerűségek és stratégiák, melyekből hipotézisek vagy új tervek, ötletek adódnak. Ezen új tanulságok fényében érdemes újra ugyanazt a feladatot elvégezni, mely a kiinduló saját tapasztalattal egyezik meg – de már alkalmazva az újonnan szerzett tudást –, esetlegesen új feladatokban és tevékenységekben alkalmazni, kipróbálni az általánosítás során megfogalmazott tanulságokat.

Bármilyen tevékenységben is vannak alkalmazva az általánosított tanulságok, az elvégzés után a fókuszunk az új történésekre, megváltoztatott viselkedési vagy gondolkodási mintákra szükséges irányulnia. Ezeket az újonnan megfigyelt jelenségeket ismételtlen megvizsgálva egy olyan spirálszerű folyamatba kerülhet bele az egyén, mely a folyamatos tudatos fejlődést teszi lehetővé. (Kolb, 2014, 31–61)

Kolb elmélete szerint a tapasztalati tanulás akkor sikeres, ha a tanulás folyamatában az egyén mind a négy fázisban teljes tudatossággal éli meg a vele történeteket. Ilyen úton valósul meg az a fejlődés, mely az érzelmi ta-

pasztaatok és a kognitív folyamatok, valamint a passzív megfigyelés és az aktív kísérletezés közötti kölcsönhatás eredménye lesz.

A Kolb-féle tapasztalati tanulási modell lett az élménypedagógiai folyamatok alapja, ezért a játékok, gyakorlatok tervezésénél célszerű figyelembe venni, hogy az egyik gyakorlatra épüljön a másik, hogy a megfigyelt tapasztalatokat alkalmazni lehessen. Ennek a spirálszerű folyamatnak köszönhetően dőlhet el, hogy az egyén melyik helyzetben találja meg azt az új utat, melyben biztonságos fejlődési lehetőség fedez fel önmaga számára.

CARL R. ROGERS SZEMÉLYKÖZPONTÚ SZEMLÉLETE

A következő személyiség, akinek munkássága nagyban hozzájárult a mai élménypedagógiai alapelvek megszilárdításához, Carl R. Rogers. Rogers a 20. század egyik legjelentősebb pszichológusa és pszichoterapeutája, aki mélyrehatóan foglalkozott az intenzív csoportmunkában megvalósuló személyiségfejlesztéssel is.

Terapeutaként elutasította a pszichoterápia addigi hagyományos, orvosi modelljét. Helyette a terapeuta és kliens közötti pozitív, építő jellegű, interperszonális kapcsolatra helyezte a hangsúlyt. A terápiák vezérelve, hogy a kliens és a terapeuta is aktív résztvevője a folyamatnak. Szükségszerű, hogy a terapeutának rendelkeznie kell az empátia és a feltétel nélküli pozitív elfogadás, illetve az ösztönös megérezés képességeivel. (Rogers, 2013, 95–106)

Rogers a későbbiekben azt is bebizonyította, hogy az ilyen jellegű, személyközpontú szemlélet a tanuló-környezetben is eredményesen alkalmazható. Nézetei szerint a pedagógia új célja, hogy a tanulás facilitálásával, serkentésével egy olyan attitűdöt szerezzenek a diákok, hogy akarjanak tanulni, hogy olyan képességekre és jártasságokra tegyenek szert, melyekkel tudnak is tanulni, illetve képesek legyenek úgy tanulni, hogy a környezet új igényeit figyelembe vegyék. (Rogers 2013, 204) A cél teljesülésének az alapfeltétele, hogy a tanulást a facilitátor és a diák közötti személyes kapcsolat minél inkább ösztönözze.

Rogers tapasztalata, hogy a fejlődéshez „szükséges és talán elégséges feltétele három attitűd jellegű tényező: a hitelesség, az elfogadás és a megértés.” (Rogers, 2013, 205) Rogers a hitelességet tartja a legfontosabbnak mindkő-

zül. „A hiteles tanár képes arra, hogy átélteit érzéseit tudatosítsa, és ha a helyzetet erre megfelelőnek tartja, akkor kifejezze.” (Rogers, 2013, 205) Ugyanakkor ez nem jelenti azt, hogy pusztán a pozitív érzéseit kell megosztania a megfelelő időben, ha a diák teljesítménye valamilyen jó érzést vált ki belőle; fontos, hogy a negatív érzéseinek is hangot adjon. Rogers azt tapasztalta, hogy az ilyen kongruens tanárok sokkal szimpatikusabbak a diákoknak, egyúttal elfogadják őket és érzéseiket is tisztelik.

Persze, mindemellett fontos, hogy képes legyen a tanár is elfogadni a fiatalok autonómiáját és megpróbálja mélyen megérteni, átérezni az indítékaikat. Ezen attitűd elsajátítása elvárás lett az évek során az élménypedagógiai foglalkozásokat vezető személyekkel szemben is.

ÉLMÉNYPEDAGÓGIA A KÖZÉP-EURÓPAI TÉRSÉGBEN

Magyarországi viszonylatban egyrészt Bányai Sándor munkásságának köszönhető, hogy az élménypedagógia irányzata évről évre egyre több tanárhoz, animátorhoz, fiatalokkal foglalkozó szakemberhez eljut. Jelenleg a *Kalandok és álmok* szervezetét vezeti, mely 1999 óta foglalkozik pedagógusok továbbképzésével, azon belül élménypedagógiával, multikulturális pedagógiával, csapatépítéssel és közösségfejlesztéssel. A szakmai csapatot óvopedagógusok, szociális munkások, tanítók és tanárok, szabadidő-szervezők, pszichológusok és trénerek alkotják.

A szervezet játékos élménypedagógiai alapképzéseket biztosít, melynek célja, hogy a képzésen résztvevő pedagógusok és fiatalokkal foglalkozó szakemberek megismerjék a tapasztalati tanulás hatékonyságát és módszereit, felhasználási területeit, szerepét a közösségépítésben és az egyéni fejlesztésben, nevelési célok megvalósí-

tásában, hogy megtanulják az élménypedagógiai foglalkozások vezetésének mikéntjét, újszerű, kihívást jelentő feladatokat, játékok fejlesztését. (Web 4)

Szlovákiai magyar közegben a TANDEM n.o. szervezete kezdte el az élménypedagógia módszereit népszerűsíteni *Az élet játék* workshop-sorozaton keresztül. A tanárok számára összeállított alkalmak célja, hogy az osztályfőnökök munkáját segítse olyan új eszközök használatával, melyek az osztályfőnöki órán kívül a tanítási órákba is integrálhatóak. Az elmúlt években két olyan kötetet is kiadott a szervezet – Molnár Kriszta, Zachar Erika és Rabec István szerkesztésében –, melyek egyrészt az említett workshopok elméleti anyagát tartalmazzák, mindemellett jó kiindulási pontként szolgálhatnak az élménypedagógia iránt érdeklődő tanároknak is.

FORRÁSOK:

- KOLB, David A. (2014): *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. FT Press. pp. 31-61.
- ROGERS, CARL R., FREIBERG, H. JEROME (2013): *A tanulás szabadsága*. Budapest
- ROGERS, CARL R. (2013): *Client-centered therapy*. In: WEDDING, DANNY, CORSINI RAYMOND J. (szerk.) (2013): *Current psychotherapies*. Brooks/Cole, Belmont CA, pp. 95-106.
- Web 1: Pukánszky Béla, Németh András (1996): *Neveléstörténet*. Nemzeti Tankönyvkiadó
Elérhető: <http://magyar-irodalom.elte.hu/nevelestortenet/10.01.html#fjzt8>
- Web 2: Kristóf Péter (1998) *A Palánta Iskola pedagógiatörténeti gyökerei*. Elérhető: <http://epa.oszk.hu/00000/00035/00018/1998-07-ta-Kristof-Palanta.html> [Letöltés: 2016. szeptember 10.]
- Web 3: Horváth András (2009): *Alternatív élménypedagógia*, In: Tudásmenedzsment, 2009, 10. évf., 2. szám; Elérhető: http://epa.oszk.hu/02700/02750/00023/pdf/EPA02750_tudasmene d z s ment_2009_02_090-094.pdf [Letöltés: 2016. szeptember 6.]
- Web 4: *Kalandok és álmok szervezet honlapja*. Elérhető: <http://www.kalandokesalmok.hu> [Letöltés: 2016. október 9.]

